

Yabancı Bankalar ve Bankacılık Kanunu

Prof. Dr. Sudi APAK
Trakya Üniversitesi İİBF

Özet

Yabancı Bankaların Türkiye ekonomisindeki yeri ekonomik gelişmeler ile birlikte değişen bankacılık kanunlarına göre incelenmiştir. Uluslararası bankalar gelişmekte olan ülkelere (GOÜ) karlılık, yüksek reel faizler ve kar transferi gibi kolaylıklar nedeniyle gitmektedir. Buna karşılık müteakiliyet esasına rağmen, gelişmiş ülkeler kendi ülkelerinde bu ülke bankalarına zorluklar çıkarmaktadır. Türkiye’de ise 5411 sayılı son Bankacılık Yasası ve 6183 sayılı kanun, yerli bankalar aleyhine önemli ayrımcılığa neden olmaktadır. Türkiye’deki yabancı bankalar, artan piyasa payları nedeni ile, haksız rekabeti önleyici tedbirleri de kurumsal sorumluluk olarak desteklemelidir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı bankalar, bankacılık yasası, kurumsal sorumluluk.

Abstract (Foreign Banks and Banking Law)

The role of foreign banks in Turkish economy is analyzed with respect to the economic developments and changing Banking Laws. International banks operate in developing countries due to the profitability, higher real interests and profit transfers. On the other hand, the developed countries give difficulty to the developing countries' banks when they want to open the banks or subsidiaries regardless the reciprocity condition. The last banking law number 5411 and law number 6183 gives the important disadvantages for the domestic investors and managers. The foreign banks in Turkey have to support against the unfair competition as an institutional responsibility when their market share in the sector rises.

Key Words: Foreign banks, Banking Laws, institutional responsibility.

I. Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ekonomiye hakim olan yabancı bankaların, 1923 yılından itibaren Türkiye'deki rolünün azaldığı görülmektedir. Yabancı Bankalar Türkiye'deki varlıklarını azaltmaya başlamışlardır. Merkez Bankası rolünü üstlenen Osmanlı Bankası 1930 yılında çıkan yeni kanun ile bu görevi TCMB'na devretmektedir. Bu yıllarda kurulan devlet destekli bankalar sektörel bir yapıyı desteklemek için kurulmuşlardır. II.Dünya Savaşı'ndan sonra yeni kurulan özel sektör bankaları ekonomide yer al-

maya başlamışlardır. 1980 Yılına kadar dışa kapalı bir ekonomi olan Türkiye’de, negatif reel faizlerin etkisi ile çok şubeli, alınan mevduatı düşük faizle krediye dönüştüren ve mevduat ve kredi faizlerini devletin belirlediği bankacılık sektörü gelişmiştir. Devletin bankacılıktaki payı artmış ve birkaç özel sektör bankasının eklenmesi ile, piyasanın % 80’i ilk on bankanın elinde kalmıştır. Bu dönemde yabancı bankalardan sadece bir İtalyan Bankası (Banco di Roma) piyasada şubeli bankacılık yapmaktadır. 1980 yılından itibaren ekonominin dışa açılması ile önce Amerikan

Bankaları şube açmaya başlamıştır. Mevduat faizlerini devlet belirlerken kredi faizleri serbest bırakılmıştır. Yabancı bankalar bu dönemde dış ticaret, kamu finansmanı, yabancı şirketlerin ve büyük holdinglerin desteklenmesi gibi konularda daha çok “kat bankacılığı” denilen az şubeli modeli benimsemişlerdir. 1989’da sermayenin liberalleşmesi ile birlikte mevduat faizleri de serbest rekabete açılmış, pozitif reel faiz uygulaması özel bankacılık faaliyetlerini geliştirirken “kredi pazarlama” yabancı bankalar tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’de “kaynak kıtlığı olduğu, pazarlamanın ise sorun olmadığı” gibi varsayımlarla bu model o dönemde kritik edilmiştir. 1990 yılından itibaren Türkiye ekonomisinin karşılaştığı krizler yabancı banka paylarının 2001 yılına kadar % 3’lerde kalmasına neden olmuştur. 2000 Yılında getirilen yeni bankacılık yapınının ise, BDDK ve TMSF gibi kurumların önce birlikte düşünülmesi, sonra ayrılması ile oluşmuştur. “Fırsat maliyetinin” faydaya dönüşmesi ile yabancı bankaların faaliyetleri artmış bugün bunların payı sektör içinde son beş yılda sermayede % 43’e, kredilerde % 48’e ulaşmıştır. Bu trendin giderek artacağı yönünde işaretler de mevcuttur.

Türkiye’de yabancı bankaların ilgisinin birdenbire artmasının Bankacılık Kanunları ile ilgisi bu makalede incelenmektedir. Çalışmanın ikinci kısmında yabancı bankaların gelişmekte olan ülkelere gitme nedenleri araştırılmaktadır. Üçüncü kısımda Türkiye’de 1999’dan itibaren getirilen bankacılık kanunlarının yabancı bankalara olan etkileri incelenmektedir. Dördüncü kısımda Türkiye’deki uygulamaların yabancı bankalar lehine olan uygulamaları irdelenmektedir. Son kısım sonuçlardır.

II. Yabancı Bankalar ve Gelişmekte Olan Ülkeler

1989 Yılında gelişmekte olan ülkelerin borçlarının yeniden yapılandırılması amacı ile ABD Hazine Bankası’ndan Nicholas Brady’nin planı yürürlüğe girmiştir. Buna göre IMF’nin önderliğinde yapılan Stand-by Anlaşmaları ile ülkeler kendilerini ve şirketleri uluslararası bankalardan belirli

derecelendirmelere göre borç alabilmektedirler. Bu durumda borçlar belirli bir fiyattan oluşmakta ve çoğunlukla da bankalar finansör duruma gelmektedir. Borçların menkulleşmesi, seküritize edilmesi, vadeli işlemlerin gelişmesi gibi konular uluslararası bankaların daha çok ilgisini çekmeye başlamıştır. Ayrıca, ülkelerin kredi garanti kuruluşları da kendi şirketlerinin ve bankalarının borçlarını garanti ederek uluslararası kredilendirmeyi desteklemiştir (Türkiye’de de sermayenin liberalleşmesi aynı yıla rastlamaktadır).

Uluslararası bankalar dış işlemlerden önemli ölçüde yüksek kar marjı ile kredi vermekte, gelişmekte olan ülkelerin bankalarına sendikasyonlar düzenlemekte, konvertible nakit akışlarından seküritizasyonlar organize etmekte, akreditiflerine teyid vererek dış ticareti desteklemekte, o ülkelerin özellikle devlet tahvili ve borsa işlemlerinden kar elde etmektedirler. Uluslararası işlemlerin geliştiği İsviçre bankalarının aktif hacminin % 70’ini dış kaynaklı bankacılık oluşturmaktadır. 1990 yıllarında bankaların birleşme ve satın alma faaliyetleri de (merger and acquisition) daha büyük hacimli bankaların oluşmasında rol oynamıştır. Bu gelişme ile bankaların uluslararası faaliyetleri devlet politikaları ile desteklenmeye ve ülkelerde oligopol yapıların oluşmasına yol açmıştır.

Yabancı bankaların gelişmekte olan ülke borçlarını daha rahat almalarının sebebi ise, bazı ülkelerin özel sektör riskini de devlet garantisine alması ile olmuştur (Türkiye’de 2001 krizi sonrası bu garanti verilmiştir). Bu durumda uluslararası bankalar ülke ile ilgili riskin tümüne 2000’li yıllardan itibaren devlet riski olarak bakmaktadırlar. Ayrıca devlet borçlanma senetlerine de büyük ölçüde uluslararası bankalar aracılık ederek karlarını arttırmaktadır. Bu risklerde garanti koşulları şöyle işlemektedir:

1. Ülke riskinin hukuki bir batma prosedürü yoktur. Ülke krize girdiğinde o ülkenin bonoları ikinci piyasada daha düşük değerlenmektedir. Örneğin, 1999 Rusya krizinde bono sahipleri ana paranın % 48’ini kabul ettiler. Aynı şekilde, 2003

başlarında Arjantin bonoları % 25 değerine satılmıştır.

2. Ülke Bankaları bonoları müşterilere satmakla finansal sistemin riske girmesini önlemektedir. 2001 yılında Arjantin için 140 Milyon dolarlık provizyon yapılması J.P.Morgan Chase'in borsadaki hisselerini düşürmüştür.

3. Batıkların uluslararası bankalar için önemli olması, kriz olan ülkelerdeki destekledikleri şirketlerin karlarının düşmesi ile bankalara verdiği zarardır. Örneğin, 2001 yılında Türkiye'deki yabancı şirketlerin karlılığı düşmüş ve tüm Türk bankaları bilançolarında zarar oluşmuştur. Bu durum daha sonra yabancı bankalar için avantaj oluşturmuştur. Çünkü 2000 yılı bilançolarında Türkiye'de zarar göstermeyen iki banka Chase ve Citibank idi. Bunlar da reel sektör ile kredi ilişkilerini sınırlı tutmuştur. Krizden sonra ise faizlerin düşmesi ile o dönemde alınan hazine borçlanma senetleri ile bankalar önemli ölçüde karlar elde etmişlerdir.

Uluslararası bankaların gelişmekte olan ülkelere daha fazla oranda gitmesi karlılığın yanında o ülkedeki rekabet kanunları ile de ilgilidir. Örneğin, ABD'de başka eyalette banka açmak yabancı ülkede açmadan daha zordur. Günlük 1,5 trilyon dolarlık sınır ötesi paranın hareketinin gözlemlendiği bir yapıda yüksek kar marjları pek çok ülkenin emeklilik ve yatırım fonlarının da ilgi odağı haline gelmiştir. Buna ek olarak, gelişmekte olan ülkelerdeki yabancı sermaye teşvikleri (Türkiye'de 1954'ten itibaren Yabancı Sermaye Kanunu yürürlüktedir), tahkim ile kurulup uzlaşmazlık anlarında kendi istedikleri ülkelerde mahkemeye gitmeleri, uluslararası kredilerde genelde İngiltere kanunlarını kabul etmeleri, Gelişmekte Olan Ülkelerin daha az vergi alması, pek çok ülkeden gelen sermayenin kaynağını sormaması da uluslararası bankaları bu ülkelerde banka ya da şube açmaya zorlamaktadır. Ayrıca, gelişmiş ülke Merkez Bankalarının da ratingi düşük ülkelerin risklerini sınırlandırmaları da bunu destekleyen diğer nedendir. Çünkü Türkiye'de yapılan işlemlerde özel sektör riskinde de devlet garantisi vardır.

Gelişmiş ülkeler ise gelişmekte olan ülkelerin banka ya da şube açmalarını zorlaştırmaktadır. Bu ülkeler mütakabilyet esasına göre hareket ettiklerini söylerler de uygulama çoğu zaman gelişmekte olan ülke bankalarını sınırlayıcı niteliktedir. Örneğin, Fransa'da banka açmak için en az bir Fransız bankası ortak olmalı ve payına bakılmaksızın Yönetim Kurulunda onun onayı olmaksızın karar verilememektedir. Almanya'da ana hissedarın şahsi kefaleti istenmektedir. İngiltere'de daha çok şube açılması teşvik edilmektedir.

Bu bölümden de anlaşılacağı gibi, yabancı bankalar gelişmekte olan ülkelerin aşağıdaki işlemleri için faaliyet göstermek istenmektedir.

- Dış ticaretin gelişimi,
- Bu ülkelerdeki ödemeleri ana ofislerine taşıyarak ülke riskini giderme ve yerli bankalara göre avantaj sağlama,
- Kur hareketleri ve bunların vadeli işlemler ile geliştirilmesi,
- Devletin ve özel sektörün hazine bonusu ve hisse senedi işlemleri ile kendi portföylerinin ya da fonların işlemlerinin gerçekleştirilmesi (aracılık ve depo hizmetleri)
- Batık devlet ve özel sektör risklerinin düşük fiyattan alınıp kar elde edilmesi (asset management)
- Gelişmekte olan ülkelerde mortgage işlemlerinin teşviği (Türkiye'de gayrimenkul fiyatları devamlı artmaktadır. Ayrıca, mortgage kredilerinden Basel II için % 35 karşılık ayrılmaktadır. Bu oran hazine bonusu karşılığı olan % 50'den azdır).
- Gelişmekte Olan Ülkelerin banka birleşmeleri, özelleştirme ve yabancı bankalara satışına aracılık etme,
- Tüketici kredileri, kredi kartı hizmetlerinin gelişmesi,
- Kamu finansmanına yönelme, (Türkiye'de son çıkan Belediyeler Kanunu'na göre Bankaların belediye mallarını haciz edebilmeleri yabancı bankaları mahalli idarelere yönlendirmektedir.)

III. Türkiye’de Yabancı Bankaların Bankacılık Kanunu’ndaki Yeri

Türkiye’deki Bankacılık Kanunları açısından yabancı sermayeli bankalar ile Türk Bankaları’nın işlevsel olarak aynı kanunlara tabi olduğu bilinmektedir. Sorumluluk açısından, 1982’den beri geçerli olan 3182 sayılı kanunda devlet bankalarında imza sorumluluğu 10 yıl, diğer bankalarda ise 5 yıl olarak kabul edilmiş idi. 23.6.1999’dan itibaren geçerli olan 4389 sayılı kanunda ise özel ve yabancı bankalarda da şahsi sorumluluk getirilmiştir. 2003 yılında “Uzan Yasası” olarak bilinen 5020 sayılı kanunla da ilk kez kayıt dışı mevduat için çalışanların tüm mal varlıkları ile sorumluluğu söz konusu olmuştur. 01.11.2005’te kabul edilen 5411 sayılı kanunla da bankaların şahsi sorumluluğu devam etmiştir. Ayrıca, bu kanunla 6381 sayılı Amme Alacakları Kanununa gönderme yapılarak bu kanunun TMSF tarafından 20 yıl geriye dönük uygulanması, bankaların el konduğu tarihten itibaren son 5 yıllık ibraların kaldırılması esası getirilmiştir. Fakat geri dönük uygulamaların nasıl olacağı, geçerli ibraların kaldırılması ile ilgili kararın nasıl alınacağı ve hesaplamaların gerçekliği konusunda hiçbir açıklama yapılmamıştır. Bu sorumluluklar Türk Bankalarına uygulanırken hiçbir yabancı bankacıya bu işlemlerle ilgili (tahkim olduğu için) bir sorumluluk yüklenmemiştir.

5411 sayılı Kanununun 6. maddesi Banka Kuruluşu veya Türkiye’de şube ve temsilcilik açma iznini düzenlemektedir.

Kuruluş veya Türkiye’de şube ve temsilcilik açma izni

Madde 6- Türkiye’de bir bankanın kurulmasına veya yurt dışında kurulmuş bir bankanın Türkiye’deki ilk şubesinin açılmasına, bu Kanunda öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla Kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınacak kararlar izin verilir.

İzin için yapılacak başvurulara ve iznin verilmesine ilişkin usul ve esaslar Kurulca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. İzne ilişkin karar, başvurunun yapıldığı ya da

başvuruda eksiklik bulunması halinde, istenilen bilgi ve belgelerin tamamlandığı tarihten itibaren üç ay içinde ilgiliye bildirilir. Eksikliklerin altı ay içinde giderilmemesi halinde başvuru geçersiz hale gelir.

Türkiye’de münhasıran kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunmak üzere banka kurulması veya yurt dışında kurulu bankalarca bu amaçla şube açılması, bunların faaliyet alanları ile finansal raporlama ve denetim usulleri ve faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak durdurulması hususları Kurul kararıyla belirlenir.

Yurt dışında kurulu bankalar, mevduat veya katılım fonu kabul etmemek ve Kurulca belirlenecek esaslara göre faaliyet göstermek kaydıyla, Kurulun izni ile Türkiye’de temsilcilik açabilirler.

Söz konusu maddede, bu Kanun ile yürürlükten kaldırılan 4389 sayılı Bankalar Kanunu’ndan farklı olarak, izne ilişkin kararın başvurunun yapıldığı ya da başvuruda eksiklik bulunması halinde istenilen bilgi ve belgelerin tamamlandığı tarihten itibaren üç ay içinde ilgiliye bildirileceği ve eksikliklerin altı ay içerisinde giderilmemesi halinde başvurunun geçersiz hale geleceği hüküm altına alınmıştır. Böylece izne ilişkin sürecin uluslararası uygulamalar doğrultusunda sistemik bir yapıya kavuşturularak, tarafların hak ve yükümlülüklerinin şeffaf ve hesap verilebilir hale getirilmesi amaçlanmıştır.

7. madde “kuruluş şartları” ile ilgili olup sermayenin kökeni ile ilgili ayırım yapmamaktadır. 8. madde “kurucularda aranan şartlar” ile ilgili olup tüm bankalara uygulanmaktadır.

9. madde Merkezi yurtdışında bulunan bankaların Türkiye’de şube açma şartlarını düzenlemektedir.

Merkezi yurt dışında bulunan bankaların Türkiye’de şube açma şartları

Madde 9- Kurulca belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde gerekli izni alarak Türkiye’de şube açmak suretiyle faaliyet gösterecek yurt dışında kurulu bir bankanın;

a) Merkezinin bulunduğu ülkede esas faaliyetlerinde yasaklamanın bulunmamış olması,

b) Merkezinin bulunduğu ülkenin yetkili denetim mercinin Türkiye’de faaliyet göstermesine ilişkin olumsuz görüşünün bulunmaması,

c) Ödenmiş sermayesinin Türkiye’ye tahsis edilen kısmının 7’nci maddede belirtilen miktardan az olmaması,

d) Müdürler kurulu üyelerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen şartları ve planlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek mesleki tecrübeyi haiz olmaları,

e) İzin kapsamındaki faaliyet konularına ait iş planlarını, ilk üç yıl için bütçe planını ve yapısal örgütlenmesini gösteren bir faaliyet programını ibraz etmesi,

f) Dahil olduğu grubun ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması, şarttır.

Merkezinin bulunduğu ülkedeki yerel düzenlemelere aykırılıkları nedeniyle faaliyeti yasaklanan konularda faaliyet izni verilmez.

10. madde faaliyet izinleri ile ilgilidir.

Faaliyet izni

Madde 10- Bu Kanunun 6’ncı maddesi çerçevesinde kuruluş veya Türkiye’de şube açma izni alan bankaların, Kuruldan ayrıca faaliyet izni alması şarttır. Bir beyanname ile yapılacak başvuru üzerine verilecek izin, Kurul tarafından aksi kararlaştırılmış olmadıkça, 4’ncü maddede belirtilen bütün faaliyetleri aynı maddenin son fıkrasındaki sınırlamalar çerçevesinde kapsar. Verilen faaliyet izinleri Resmi Gazetede yayımlanır. Kararın, ilk izin başvurusunun yapıldığı tarihten itibaren en geç üç ay içinde verilmesi gerekir.

Kurum, bu Kanun ve bu Kanuna dayanılarak yapılan düzenlemelerdeki şartları taşımayanlara gerekli düzeltmeleri yapmaları ve eksiklikleri tamamlamaları için altı ayı geçmemek üzere süre verir. Bu süre içinde yeniden başvuranlar hakkında yapılan inceleme sonucunda durumları uygun bulunmayanlara verilmiş olan kuruluş izni geçersiz olur ve sonuç yazılı

olarak bildirilir. Kuruluş izni almış olan bankaların faaliyete geçebilmesi için;

a) Sermayesinin nakit olarak ödenmiş ve planlanan faaliyetleri gerçekleştirebilecek düzeyde olması,

b) Kurucuları tarafından 7’nci maddede belirtilen asgari sermayenin yüzde onu tutarındaki sisteme giriş payının en az dörtte birinin Fon hesabına yatırıldığına dair belgenin ibraz edilmesi,

c) Faaliyetlerinin kurumsal yönetim hükümlerine uygunluğunu sağlaması ve yeterli personel ve teknik donanımına sahip olması,

d) Yöneticilerinin, kurumsal yönetim hükümlerinde belirtilen nitelikleri haiz olması,

e) Kurulca faaliyet konularını yürütebilecek yeterliliğe sahip olduğunu kanaatine varılması, gerekir.

Sisteme giriş payının ödenmeyen kısmının, faaliyete geçiş tarihinden itibaren Kurulca belirlenecek ödeme planı çerçevesinde Fon hesabına yatırılacağına ilişkin taahhütnameni Kuruma ibrazı zorunludur. Sisteme giriş payı bir defaya mahsus olmak üzere alınır. Banka hissedarları sisteme giriş payının ödenmesinden müteselsilen sorumludurlar. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye Kurul yetkilidir.

Bu maddeler ile ilgili düzenlemeler uluslararası normlara uygunluk açısından çağdaş düzenlemeler olup bankacılığın çağdaş konumuna gelmesini amaçlamaktadır.

Bankacılıkta bu faaliyetler göz önüne alındığında Türkiye’de Yabancı Sermayeye verilen hakların yerli sermaye ile aynı olduğu buna karşılık yabancı bankaların uygulamada Türk Bankalarına yapılan ceza ve denetim mekanizmalarından etkilendiği görülmektedir.

IV. Bankacılık Yasasına (5411 Sayılı) Göre Yabancı Bankaların Uygulamadaki Avantajları

Türkiye’de 1954’ten beri geçerli yabancı sermaye ve ayrımcılık yapmayan Bankacılık Kanunlarına rağmen yabancı

sermayeli bankaların payının son 5 yılda %3'ten %43'e çıkması nasıl olmuştur?

Konunun 2000 yılında uygulamaya konan Bankacılık Yasası'nda BDDK'nın kurulması, 23 yerli sermayeli bankaya el konması, yabancı bankaların uygulamadaki eşitliğin yanı sıra hukuki konularda tahkime tabi olması, yerli bankacıların denetim eksikliği yüzünden olduğundan daha ağır müeyyidelere tabi tutulması ve konunun politize edilmesi gibi nedenleri vardır. Bu uygulamalar ile yerli bankacılar baskı altında tutulmuş ve bir an önce sektörden çıkma yönünde tavır almışlardır. 2001 Mayıs'ında bankalara verilen uzun vadeli hazine bonolarının (7 yıl vadeli) ikinci piyasası oluşmamış ve Türkiye'nin ratinginin de hala düşük kalmasına yol açmıştır. Bu dönemde TMSF'ye verilen Hazine katkısının faizler ile 40 milyar dolara ulaştığı daha sonra açıklanmıştır. El konan bankalar ile ilgili analizlerin hangi çalışmalara dayandığı, niçin rasyosu daha kötü olanların kapanmadığı ise hiçbir zaman açıklanmamıştır. 2001 yılında verilen bonoların ise kriz sonrası bazı bankaları kurtardığı ve bunların birkaç milyar dolara yabancı bankalara satıldığı gözlemlenmiştir. Her bankanın hikayesi ayrı olmakla beraber bazı bankalarda sermayenin önemli karlılıklarla el değiştirdiği gözlemlenmiştir. Örneğin, 80 milyon dolara alınan Denizbank birkaç yıl sonra Belçikalılara 3,6 milyar dolara satılmıştır. Aynı şekilde, 2001 Temmuz'unda IMF tarafından kapatılması öngörülen bir banka Yunanlılara 3 milyar doların üzerinde satılmıştır. Etibank için de medya grubu 800 milyon dolarlık borç için 1,1 milyar dolardan satışa çıkmıştır. Aynı şekilde, kapatılan bankalar eğer satılrsa idi kaç para geleceği hesaplanmamıştır. Bunların yapılması durumunda ortalama 1 milyar dolardan satılması mümkün olan bankalar yüzünden gelecek para ile Türkiye'de cari açık problemi önemli ölçüde önlenebilirdi.

Türk bankacılarının "sektörden çıkma" düşüncesi ve yabancı bankaların Oyakbank ve Akbank'ın %20 hissesini almaları sebepleri ile yabancıların sektöre girmesi kolaylaşmıştır. Ayrıca, Türk bankacılar sektörden çıkışı bir kurtuluş olarak gör-

meye başlamıştır. Burada, TMSF ve BDDK bürokrasisi ile hukukun yerli banka sahibi ve kredi müşterilerine karşı mücadelesi oluşmuştur. Bunun nedeni 5411 sayılı yasanın Geçici 16. maddesidir. Bu maddeye göre "Fon alacaklarının tahsilinde kamu menfaatlerinin hak kaybına sebebiyet vermeden tahsili amaç edinildiğinden, kamu yararı sebebi ile, bu kanun ve fon lehine getirilen hükümlerin geçmişe yürüyeceği" esası getirilmiştir.

Türk bankacılarının yabancı bankalar karşısında TMSF'nin uyguladığı 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanunun Geçici 8. Maddesine göre de eşitsizliğe maruz kaldığı görülmektedir. Buna göre 4389 sayılı kanun (18.06.1999 tarihli) öngörülse de, kanun bir önceki paragrafta değinilen 5411 sayılı kanunun Geçici 16. maddesine göre 20 yıl geriye yönelik uygulanabilmektedir. TMSF'nin hesaplarının nasıl yaptığını bakılmaksızın Banka Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve hissedarları haksız uygulamalara tabi olmaktadır. TMSF'deki bir müdürün imzası ile kişiler için borç çıkarılmakta, ihtiyati haciz konmakta (6183 sayılı kanunun 14/3 hükmüne göre) ve yurtdışı çıkış yasağı uygulanması istenmektedir. Bunun için itiraz İdari Mahkemelere yapılırsa da süreç çok uzun olmakta ve kişiler gereksiz yere yıpratılmaya çalışılmaktadır. Uygulamada pek çok örnek olsa da bazılarında bahsetmekte fayda vardır:

1- Egebank'ta hakim ortak olmayan Şevket Demirel'in mal varlığına konan haciz, Yargıtay tarafından bozulmuştur. Kısa bir süre sonra TMSF tarafından tekrar haciz konmuştur. Bunun sebebi ise, Şevket Demirel'in bir Yönetim Kurulu üyesine 190.000 dolar ödenmesi için yazdığı elyazısı talimatıdır. TMSF, Şevket Demirel'in bu yazı ile banka ile ilişkisi olduğunu savunmuştur. Yargıtay ise bu yazı ile "haciz işlemi uygulanmayacağına" karar vermiştir.

2- Benzer şekilde, 2001 Temmuz'unda el konan bir banka için 200 milyon dolarlık bir zarar çıkartılmıştır. Fakat bu bankanın sadece iştirakleri için 37 kişiye çıkarılan borç 30 milyar dolardır. (Yani TMSF kendi

zararına karşılık faal iştiraklerinden 150 misli zarar çıkarmaktadır). Bankalar Kanunu'na göre iştiraklere sermayenin %25'inden fazla kredi verilmeyeceği gerçeği karşısında bu rakamlar ile kişiler lüzumsuz yere itham edilmektedir. Bunu TMSF yetkilileri "herkesin grup ile protokol yapılmasını desteklemesi gerektiği" için yapıldığını açıklamışlardır. Yani borcu olsun olmasın herkese sorumluluk yüklenmeye çalışılmaktadır.

3- TMSF'nin işlemlerinde şahıslar değişik faizler ile değişik borçlara muhatap olmaktadır. Örneğin, el konan bir banka yöneticisine değişik senaryolara göre aynı olay için 1.3 ile 76 Trilyon TL'lik borç çıkartılmıştır.

4- Bazı bankaların raporlarında Yönetim Kurulu üyeleri sorumlu tutulmuş, Genel Müdür sorumlu olmamıştır.

5- Sıradan bankacılık işlemleri dava konusu yapılmıştır. Teknik bilgi ve lisan eksiği olanlar tarafından dosyalar inceleme raporu yapılmadan mahkemelere intikal ettirilmiştir. Örneğin, Etibank'ın ATM alımı prosedürü her bankada aynı şekilde yapılırken burada prosedür cezalandırılmıştır.

6- TMSF ve BDDK'nın işlemleri ve raporları denetlenememektedir. Yanlış rapor yaptırımlarının uygulaması yoktur. Son Bankalar Kanununa göre Bankalar Yeminli Murakıplarının yanı sıra Bankacılık Uzmanı ile Teknik Kişinin de imzalaması gerekli raporlar hiçbir şekilde değişmemekte, kişiler aynı raporu imzalamaktadırlar. Örneğin, 2. ve 3. maddelerdeki konu ile ilgili imzalar hem TMSF'de görevli Bankalar Yeminli Murakıbına hem de Bankacılık Uzmanına aittir.

7- 5411 sayılı yasaya göre Ceza Davaları yeni kurulan 8. Ağır Ceza Mahkemesi'ne gitmektedir. Burada çıkan kararların çoğu Yargıtay 7. Dairesinde bozulmuştur. Eski görevli hakimın daha sonra BDDK üyesi olarak ilgili devlet bakanı tarafından kararname hazırlanmış fakat Cumhurbaşkanı Sezer tarafından onaylanmamıştır. Bu konu Yargı ve BDDK ilişkileri açısından değerlendirilmelidir.

8- Türk bankacılar için hukuk davalarının sona ermesi TMSF ile yapılan protokole bağlıdır. Protokole göre davalar borç bitene kadar ertelenmektedir. Hakim ortak olmayan yöneticiler için ise davanın geçici olarak durması onların mağduriyetine yol açmaktadır.

Bütün bu ayrımcılığa rağmen yabancı bankalar ile ilgili tutumlarda BDDK yabancı bankalardan birine sermaye artırımı konusunda ikaz yazısı yollamıştır. Gerçekte, bankaları alan yabancıların hiçbiri sermaye artırımı yapmamıştır. Sermayenin artışında Türk bankalarına karşı avantajlı olan yabancı bankaların gelecekteki tutumu da önemlidir. Sermayenin artmaması Basel II kriterleri açısından iç piyasada kredi verilmemesi demektir. Yabancı sermayeli banka payının artması, gelecekte temsil sorununu da beraberinde getirecektir. Çünkü Bankalar Birliği'nde daha çok temsil edilme isteği, TMSF ve BDDK kararlarını etkileme, TCMB'nin kur operasyonlarındaki rolü, dış sendikasyon ve kredilerde yabancıların tutumu, mortgage bankacılığında yabancıların rolü gelecekte tartışılacak konular arasındadır. Ayrıca, yabancı bankaların yerli bir murahhas üye tarafından temsili de yetki ve sorumluluk açısından tartışılmalıdır.

V. Sonuç

Yabancı bankaların bir ülkeye gelmesi o ülke bankacılığını küreselleşme kapsamında dünya ile bütünleştirirse, kayıt içinde kalmak kaydı ile istihdam yaratıyorsa vergi avantajları, düşük ücretler, kar transferleri uluslararası standartlarda kabul edilebilir olgulardır. Buna mukabil yabancı bankalar bir ülkede kar elde etmek için IMF Anlaşmaları neticesinde ülkeden sıcak para karı yapıyorsa ve özel sektör kredilerini teminat olarak devlet garantili olarak görürse gelişmekte olan ülkeler kaynak transferine uğramaktadırlar. Sıcak paranın karından gelişmekte olan ülkelerin vergi alma istekleri (Tobin Vergisi) uluslararası kuruluşlarca desteklenmemiştir. Ayrıca, mütakabiliyet çerçevesinde gelişmekte olan ülkeler banka izinlerini ve kredi limitlerini zorlaştırırsa bunlar haksız rekabeti de beraberinde getirmektedir.

Türkiye’de de yabancı bankaların gelmesi bazı olumlu koşulları da beraberinde getirebilir. Makalede incelediğimiz şekilde ise, iş yaptığı ülkede kurumsal yapıyı güçlendirmek ve eşit şartlarda rekabet etmek kurumsal sorumluluğu da beraberinde oluşturmaktadır. Türkiye’de yabancı kuruluşlar fon işlemlerinde yerli alıcıya göre %10’luk işlem vergisi muafiyetine sahip olmamalıdır. Yerli sermayedarlar ve yöneticilerine uygulanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun geçici 16. ve 6183 sayılı Amme Alacakları kanununun geçici 8. maddelerini kabul etmemeleri gerekir. Bu durumda yabancı bankalar Türk meslektaşlarının geriye dönük 20 yıl geriye doğru yargılanmasına, denetimsizliğe, TMSF’nin gerçek dışı borç çıkarıp haciz işlemleri uygulamasına, BDDK’nın Yunan bankalarının Türk piyasasına stratejik olarak oligopol yapı oluşturmaya karşı çıkmalıdır. Bunun için kamuoyu oluşturmalı ve bunu AB ve IMF gibi kurumlara götürülmesini desteklemelidirler. Çünkü aynı uygulamalar kendi ülkelerinde yoktur. Ayrıca, kendi ülkelerinde uyguladıkları Arap, Çin ve Rusya sermayeli fon ve kaynaklara limit konmasını Türkiye’den de istemelidirler. Yabancı bankalar kurumsal olarak eşit ilkelerde çalışırsa serbest rekabet kurallarına göre bankacılık ve finansal entegrasyon küreselleşme gerçeklerinde sağlanacaktır.

Kaynakça

BDDK (2007), *Aylık Bülten*, Sayı: 26, Ankara.

Canals, J. (1997), *Universal Banking-International Comparisons and Theoretical Perspectives*, Clarendon Pres, Oxford.

Ertuna, Ö. (2007), *Yeni Yüzyılın Eşliğindeki Türkiye Ekonomisi*, İstanbul SMMMO Yayınları No: 87, İstanbul.

Gray, J.L. ve Harrey, T.W. (1992), *Quality Value Banking*, John Wiley and Sons, New York.

Gup, B.E. (1996), *The Bank Director’s Handbook*, Irwin Inc., Chicago.

Heffernan, S. (1996), *Modern Banking in Theory and Practice*, John Wiley and Sons, New York.

Hempel, G.H. ve Simonson, O.G. (1998), *Bank Management*, 5. Baskı, John Wiley Ed., New York.

Herz, N. (2004), *I.O.U. The Debt Threat and Why We Must Defuse It*, Harper Perennial, Londra.

İşeri, M. ve Uluşan, M. (2007), “Ülkemiz Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankaların Yeri”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 33, 131-138, İstanbul.

Moffet, M.H., Stonehill, A.J. ve Eiteman D.K. (2003), *Fundamentals of Multinational Finance*, Adison Wasley, Boston.

Rose, P.S. (1999), *Commercial Bank Management*, Irwin/Mc-Graw Hill, New York.

Saunders, A. ve Cornett, M.M. (2006), *Financial Institutions Management*, 4. Baskı, Mc.Graw Hill, New York.

Schneider, H., Hellwig, H.J. ve Kingsman, D.J. (1986), *The German Banking System*, 4. Baskı, Fritz Knapp Verlag, Frankfurt.

Shapiro, A.C. (2005), *Foundations of Multinational Financial Management*, John Wiley Ed., 5. Baskı, New York.

Stemper, R.G. (1990), *The Guide to Successful Consumer Banking Strategy*, John Wiley and Sons, New York.

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu (2005), Seçkin Yayınları, İstanbul.

6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun (2007), Seçkin Yayınları, İstanbul.

12. Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi’nin web sitesi:

www.12wcah2008.ist.com